

адекватної вимогам міжнародних норм щодо якості та екологічності виробничих процесів і продукції.

Список літератури

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.anyfoodanyfeed.com>
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.astartakiev.com/ua>
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.latifundist.com>
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sugar.ru>
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sugarua.com>
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Обобщены итоги функционирования свеклосахарной отрасли Украины в 2014 г., оценено состояние внутреннего рынка сахара страны и возможностей продвижения украинского сахара на европейский рынок на фоне ожидаемой конъюнктуры рынка продукции в ЕС в контексте евроинтеграционных процессов государства.

Сахар, сахарная свекла, производство, экспорт, импорт, внутрений рынок, евроинтеграция.

Generalized results of operation of sugar industry in Ukraine in 2014, an assessment of the state of the domestic market and opportunities for advancement Ukrainian sugar to the European market against the backdrop of the expected market conditions of production in the EU in the context of European integration processes of the state.

Sugar, sugar beets, production, exports, imports, domestic market, European integration.

УДК 338.49:339.1

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СИСТЕМІ ДЕПОЗИТАРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

**С. А. Стасіневич, кандидат економічних наук
О. А. Бурячок, студентка**

Висвітлено основні напрями реформи депозитарної системи України: структурної перебудови, трансформаційних процесів у діяльності її учасників в умовах удосконалення законодавчо-нормативної бази та запозичення передового зарубіжного досвіду. Наведено перші результати запровадження нововведень: описано інноваційну діяльність Центрального депозитарію та Розрахункового центру, структурно-організаційні зміни комплексу інституцій депозитарного забезпечення країни.

Цінні папери, фондовий ринок, депозитарій, кліринг, реформа.

© С. А. Стасіневич, О. А. Бурячок, 2015

Український фондовий ринок має нетривалу історію існування: в умовах відсутності за радянських часів будь-якої практики функціонування ринку цінних паперів його практично було започатковано лише після набуття Україною незалежності.

Основною функцією, яку виконує ринок цінних паперів, є забезпечення коштами виробництва шляхом перерозподілу інвестиційних ресурсів. Тому його результативне функціонування – один із найважливіших факторів ефективності економіки країни в сучасних умовах. Для виконання цієї функції фондовий ринок потребує розвиненої інфраструктури – запровадження широкого спектру інструментів та механізмів взаємодії учасників ринку. Одним із сегментів інфраструктури ринку цінних паперів є депозитарна система. Наразі депозитарна система України перебуває в стані реформування.

Започаткування даного реформаційного процесу знайшло своє втілення у Законі України «Про депозитарну систему України» № 5178-VI від 6 липня 2012 року, який у повному обсязі набув чинності з 12 жовтня 2013 року [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні й практичні аспекти проблем розвитку фондового ринку та його інфраструктури представлені численними працями вчених-дослідників. Серед них вітчизняні вчені О. Барановський, А. Головка, О. Курінний [1], О. Мозговий, С. Москвін [2], В. Соболев, Г. Терещенко [3], А. Федоренко, С. Хорунжий [2].

Мета дослідження – висвітлення особливостей реформування депозитарного комплексу країни та результатів їх реалізації на практиці.

Виклад основного матеріалу. Основними завданнями нового закону є уніфікація принципів і порядку здійснення діяльності учасниками депозитарної системи та взаємодії між ними, формування централізованої депозитарної системи в Україні.

При цьому Закон спрямовано на вдосконалення діючої депозитарної системи відповідно до тенденцій на світових фінансових ринках та до змін, що сталися в законодавстві України впродовж останніх років.

У результаті реформування депозитарна система України зазнала суттєвих структурних змін.

Зберігачі, що вели рахунки власників цінних паперів, та реєстратори власників іменних цінних паперів, які склали нижній рівень депозитарної системи, згідно із Законом України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» № 710/97-ВР від 10 грудня 1997 року [6], припиняють свою діяльність у зазначеному статусі, з огляду на припинення дії їхніх ліцензій. Водночас, Закон № 5178-VI від 6 липня 2012 року, надав можливість таким особам до 12 жовтня 2013 року узгодити свою діяльність із вимогами Закону та подати Національній Комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) документи, необхідні для видачі нових ліцензій на здійснення діяльності депозитарних установ [6]. Якщо в 2010 р. в Україні функціонувало 297 реєстраторів (що становило майже 50%

всіх учасників депозитарної системи), то станом на кінець серпня 2013 р. їх кількість скоротилася до 120 реєстраторів.

Таким чином, важливим елементом реформи депозитарної інфраструктури є ліквідація інституту реєстраторів власників іменних цінних паперів, які достатньо часто виступали в якості інструменту реалізації рейдерських захоплень. Для реалізації цієї складової депозитарної реформи всі акції повинні бути переведені в електронну форму. На виконання нових законодавчих норм НКЦПФР анулювала ліцензії всіх зберігачів та реєстраторів і видала близько 300 ліцензій депозитарним установам.

Щодо Національного депозитарію України, то відбулося оновлення установи: НДУ перетворено в Центральний депозитарій. Триває активна передача глобальних сертифікатів від Всеукраїнського депозитарію цінних паперів (ВДЦП) до НДУ – близько 900 випусків на місяць [5]. Власність на цінні папери акціонерів переходить під захист більш чіткої депозитарної системи, акумульованої в особі Центрального депозитарію. Результати запровадження централізованого обліку цінних паперів наведено в табл. 1.

1. Показники діяльності Центрального депозитарію України (ПАТ «НДУ») у пореформений період [5]

Показники	Значення станом на			Зміна за рік з 01.11.13 до 31.10.14, %
	01.11.13	30.04.14	31.10.14	
Кількість клієнтів, одиниць:				
емітентів	10579	10647	10690	101,0
зберігачів	398	400	432	108,5
Загальний обсяг депозитарних активів, млн грн	912343,1	978756,8	1086940,0	119,1
Обсяг цінних паперів, номінованих в іноземній валюті, тис. грн.	240071,5	402307,4	566313,2	235,9
Обсяг цінних паперів дематеріалізованих випусків, млн грн.	96020,8	115477,0	263272,2	274,2
Кількість випусків, які знаходяться на обслуговуванні в НДУ, шт.	12785	12700	12808	100,2
з них дематеріалізованих випусків	4154	4193	4195	101,0

Серед структурних нововведень Закону «Про депозитарну систему України» необхідно виокремити появу нового потужного учасника – Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках.

Розрахунковий центр (РЦ) – ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках», створено на базі ПрАТ «Всеукраїнський депозитарій цінних паперів», який, змінивши своє

найменування, залишатиметься на вітчизняному фондовому ринку. Разом з тим, варто звернути увагу, що повноваження Розрахункового центру обмежуються правочинами, укладеними на фондових біржах та поза ними, коли розрахунки здійснюються за принципом «поставка цінних паперів проти оплати». В інших випадках, розрахунки за цінними паперами повинні й надалі здійснюватися у порядку, визначеному сторонами таких правочинів [4].

З жовтня 2013 р. біржові операції здійснюються через Розрахунковий центр, який виконує функції центрального контрагента. Розрахунковий центр має статус банківської установи та підлягає нагляду зі сторони НБУ. Крім того, центр є учасником системи електронних платежів.

Передача глобальних сертифікатів від Розрахункового центру (РЦ) до НДУ пройшла досить вдало у повній відповідності із запланованим графіком. Причому, паралельно було здійснено інвентаризацію депозитарних активів. Базовий депозитарний актив уже обліковується у НДУ. З Розрахункового центру було передано до НДУ понад 9 тис. випусків цінних паперів. Таким чином, функції обліку цінних паперів і клірингу розділені між двома установами – Центральним депозитарієм та Розрахунковим центром».

Розрахунковий центр набув статусу банківської установи, достатньо оперативно виконавши всі вимоги Національного банку й отримавши генеральну валютну ліцензію та ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – клірингової діяльності, задля регламентації якої НКЦПФР затверджено Положення про клірингову діяльність (Рішення № 429 від 26 березня 2013 р.) [6].

Це був перший приклад перепрофілювання небанківської фінансової установи в банк на вітчизняному фінансовому ринку. В результаті, РЦ функціонує як банк (з певними обмеженнями щодо банківських операцій) та як клірингова установа, що взаємодіє з Центральним депозитарієм та депозитарієм Національного банку. Розрахунковий центр відкриває поточні та клірингові рахунки учасників ринку, кількість яких постійно збільшується. При цьому запроваджуються достатньо жорсткі вимоги щодо розкриття інформації. Завдяки новим механізмам, швидкість розрахунків збільшилася в кілька разів.

Однією з особливостей процесу реформування даного сегмента депозитарної системи було те, що Розрахунковий центр, продовжуючи виконувати депозитарні функції, готував базу для своєчасного та якісного старту своєї роботи з новими повноваженнями та функціями. Національний депозитарій, у свою чергу, спрямував значні зусилля на впровадження оновленого програмно-технічного комплексу системи.

Особливістю роботи Розрахункового центру є поєднання в системі клірингового обліку Розрахункового центру інформації про поточний стан активів учасників клірингу в облікових системах обох депозитаріїв – Центрального депозитарію та депозитарію НБУ. У кліринговій системі Розрахункового центру учасник клірингу одночасно може провадити

операції з активами, що обліковуються у трьох облікових системах – Центральному депозитарії, депозитарії НБУ та банківській установі Розрахунковий центр. Фактично операція в обліковій системі депозитарію буде здійснюватися не за розпорядженням учасника клірингу, а за розпорядженням Розрахункового центру, що є наслідком проведення операції у кліринговій системі Розрахункового центру. Таким чином, учасникам клірингу не потрібно для проведення операції взаємодії з двома технологічними платформами брати участь у забезпеченні грошових розрахунків у технології, які прийняті кожним депозитарієм окремо, або конкретною біржею [4].

Отже, необхідне лише одне автоматизоване робоче місце, де торговець цінними паперами бачить інформацію щодо заблокованих цінних паперів та про наявність чи можливість здійснити на певну суму коштів угоди. За результатами даних операцій на фондовій біржі чи поза нею, розрахунки в депозитарії та грошові розрахунки у Розрахунковому центрі проводяться автоматично.

Також позитивним нововведенням є можливість учасників через Розрахунковий центр, за умови участі в тій чи іншій біржі, здійснити блокування цінних паперів для укладання угод чи грошових коштів, незалежно від того, під яку біржу вони заблоковані. Через клірингову систему учасник може подати заявку, розмежувати свій пул грошових коштів, чи пул цінних паперів під конкретну біржу, або під декілька бірж, обравши для себе найсприятливіші за інструментарієм торги [4].

Наразі клірингова система завершує налаштування для розвитку фондового ринку України. До клірингової системи у Розрахунковому центрі підключається дедалі більше учасників. Без залучення додаткових лімітів на учасника клірингу, який може надати Розрахунковий центр, глибина фондового ринку України щоденно сягає 1 млрд грн із урахуванням укладання угод щодо державних, корпоративних, муніципальних цінних паперів.

Для забезпечення виконання біржових угод щодо цінних паперів ПАТ, «Розрахунковий центр» уклав договір про кліринг та розрахунки за правочинами щодо цінних паперів з 10 фондовими біржами: ПрАТ "Фондова біржа ІННЕКС, ПАТ "Київська міжнародна фондова біржа", ПАТ "Фондова біржа "ПЕРСПЕКТИВА", ПрАТ "Українська міжнародна фондова біржа", ПрАТ "Придніпровська фондова біржа", ПАТ "Фондова біржа ПФТС", ПАТ "Східно-Європейська фондова біржа", ПАТ "Українська біржа", ПрАТ "Українська фондова біржа", ПрАТ "УМВБ" [4].

Аналіз діяльності РЦ показав, що кількість угод, укладених на фондових біржах, домінує над кількістю та вартістю позабіржових угод. За показником кількості угод превалював біржовий ринок корпоративних цінних паперів: лише протягом 15–19 вересня 2014 р. було укладено понад 20 тис. угод. За вартісним обсягом переважають угоди, укладені щодо державних цінних паперів на біржовому ринку: в аналізований тижневий період вересня 2014 р. обсяг цих угод досяг майже 10 млрд грн [4].

У частині клірингової діяльності статистика 2014 р. має вигляд, поданий у табл. 2, яка демонструє поступове нарощення і цього виду діяльності РЦ: зростає кількість рахунків/субрахунків учасників клірингу, їхніх клієнтів, а також кореспондентських рахунків банків-кореспондентів.

2. Кількість відкритих Розрахунковим центром клірингових рахунків у 2014 році [4]

Види рахунків	Станом на				Зміна у % з 24.01.14 до 03.11.14
	27.01.14	22.04.14	14.07.14	03.11.14	
Клірингові рахунки/субрахунки учасників клірингу.	868	901	902	965	111,2
Клірингові субрахунки клієнтів учасників клірингу	786	998	1076	1277	162,5
Кореспондентські рахунки банків-кореспондентів	102	108	120	121	118,6

Висновки та перспективи подальших досліджень. Прийняття та реалізація Закону України «Про депозитарну систему України» сприяє інноваційному розвитку фінансового сектору економіки та усуненню донедавна існуючих прогалин законодавства України у сфері обліку прав власності на цінні папери (зокрема за рахунок ліквідації подвійних реєстрів акціонерів), а також запроваджує чіткі та прозорі механізми здійснення розрахунків за правочинами щодо цінних паперів.

Функції обліку цінних паперів і клірингу розділені відтепер між двома відповідними установами, ведеться один реєстр власників цінних паперів, що збільшує захист прав інвесторів та мінімізує їхні ризики.

Це реальний шанс здійснити якісні зміни, які будуть мати позитивний вплив на інвестиційний клімат в державі й на всю економіку країни. Впроваджена депозитарна модель відповідає міжнародній практиці. Як підсумок, має бути отримано уніфіковану і надійну систему, що вселить в іноземних інвесторів довіру до українського фондового ринку.

Нова депозитарна система розпочала реально функціонувати. Однак, реформа ще не скінчилася. Існує ще цілий ряд проблем, пов'язаних із не-актуалізованими рахунками у цінних паперах, передачею державних і муніципальних цінних паперів до центрального депозитарію.

Список літератури

1. Курінний О. Світові депозитарні системи / О. Курінний // Ринок цінних паперів України. – 2009. – № 2–3. – С. 46–50.
2. Москвін С. О. Депозитарна діяльність : навч. посіб. / С. О. Москвін, В. В. Посполітак, С. Г. Хорунжий. – К. : АДС УМКЦентр, 2010. – 416 с.
3. Терещенко Г. М. Проблеми та перспективи розвитку Національної депозитарної системи як складової фондового ринку України / Г. М. Терещенко // Фінанси України. – 2006. – № 10. – С. 86–95.

4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ausd.com.ua>
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.csd.ua>
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

Освітлено основні напрями реформи депозитарної системи України: структурної перестройки, трансформаційних процесів в діяльності її учасників в умовах удосконалення законодавчо-нормативної бази та застосування передового зарубіжного досвіду. Наведено перші результати впровадження нововведень: описано інноваційну діяльність Центрального депозитарія та Розрахункового центру, структурно-організаційні зміни комплексу інституцій депозитарного забезпечення країни.

Цінні папери, фондовий ринок, депозитарій, кліринг, реформа.

The basic directions of reform Depository System of Ukraine: restructuring and transformation processes of the participants in terms of improving the legal and regulatory framework and the adoption of advanced foreign experience. These first results of the implementation of innovations: described innovation activities of the Central Depository and Clearing Centre, structural and organizational changes in complex software depository institutions of the country.

Securities, stock market, depository, clearing, reform.

УДК: 368.54

АКТУАРНІ РОЗРАХУНКИ: ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЇХ МЕТОДИКА ЩОДО СТРАХУВАННЯ ПОСІВІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР

***І. В. Стемковська, старший викладач
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»***

Висвітлено економічну суть актуарних розрахунків, а також проаналізовано основні підходи до їх визначення. Наведено структуру страхового тарифу, а також методіку актуарних розрахунків страхових тарифів щодо страхування посівів сільськогосподарських культур.

Актуарні розрахунки, страховий тариф, брутто-ставка, нетто-ставка, теорія ймовірності, методи математичної статистики, розрахунок прибутковості, експертні оцінки, метод аналогій, регресивний метод.

Страхування – це система економічних відносин, які виникають між двома сторонами (страховиком і страхувальником) щодо забезпечення